

**MINISTERE DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE**

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE INSCRIVANT SUR LA LISTE DE SAUVEGARDE COMME SITE ARCHEOLOGIQUE LES VESTIGES ARCHEOLOGIQUES DE LA CAVE ET DU MUR MITOYEN A FRONT DE RUE DE L'IMMEUBLE SIS RUE DES CHAPELIERS 25 A BRUXELLES.

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier, notamment les articles 7 §6 et 8;

Vu l'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale du 19 mai 1994 entamant la procédure d'inscription sur la liste de sauvegarde comme site archéologique des vestiges archéologiques de la cave et du mur mitoyen à front de rue de l'immeuble sis rue des Chapeliers 25 à Bruxelles;

Considérant que le collège des bourgmestre et échevins de la Ville de Bruxelles n'a pas émis d'avis concernant la mesure de protection dans le délai prévu par l'article 7 § 5 de l'ordonnance du 4 mars 1993;

Considérant que le propriétaire a transmis ses observations le 10 octobre 1994 et que celles-ci peuvent être résumées comme suit:

**MINISTERIE VAN HET BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK GEWEST**

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT INSCHRIJVING OP DE BEWAARLIJST ALS ARCHEOLOGISCHE VINDPLAATS VAN DE ARCHEOLOGISCHE OVERBLIJFSELEN VAN DE KELDER EN DE GEMEENSCHAPPELIJKE MUUR AAN DE STRAATKANT VAN HET GEBOUW GELEGEN HOEDENMAKERS- STRAAT 25 TE BRUSSEL.

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed, inzonderheid op artikelen 7 §6 en 8;

Gelet op het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 19 mei 1994 houdende instelling van de procedure tot inschrijving op de bewaarlijst als archeologische vindplaats van de archeologische overblijfselen van de kelder en de gemeenschappelijke muur aan de straatkant van het gebouw gelegen Hoedenmakersstraat 25 te Brussel;

Overwegende dat het college van burgemeester en schepenen van de stad Brussel geen advies over de beschermingsmaatregel heeft uitgebracht binnen de termijn zoals bepaald door artikel 7 § 5 van de ordonnantie van 4 maart 1993;

Overwegende dat de eigenaar zijn opmerking op 10 oktober 1994 heeft meegedeeld en dat deze als volgt kunnen worden samengevat:

La s.a. Immobilière des Brasseurs marque son étonnement quant à la nature de la mesure de protection ainsi qu'à l'état de conservation dans lequel se trouvent les bâtiments en question.

Considérant que ces observations peuvent être rencontrées comme suit:

1° L'inscription sur la liste de sauvegarde est une procédure plus souple que le classement et permet plus aisément la restauration et la réaffectation des vestiges archéologiques de la cave et du mur mitoyen à front de rue de l'immeuble sis rue des Chapeliers 25 à Bruxelles;

2° L'état de conservation dans lequel se trouve l'ensemble ne diminue nullement l'intérêt historique et archéologique.

Sur la proposition du Ministre-Président chargé des Pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement et des Monuments et Sites,

A R R E T E :

Article 1er - Est inscrit sur la liste de sauvegarde comme site archéologique les vestiges archéologiques de la cave et du mur mitoyen à front de rue de l'immeuble sis rue des Chapeliers 25 à Bruxelles, connu au cadastre de Bruxelles, 1ère division, section A, 2ème feuille, parcelle n°511B en raison de leur intérêt archéologique et historique, précisé dans l'annexe I au présent arrêté.

La délimitation de l'ensemble est reprise sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

De n.v. Immobilière des Brasseurs verbaast zich over de aard van de beschermingsmaatregel evenals over de staat waarin de gebouwen in kwestie bewaard zijn gebleven.

Overwegende dat deze opmerking als volgt kunnen tegemoet worden gekomen:

1° De inschrijving op de bewaarlijst een veel soepeler procedure is dan die van de bescherming en veel gemakkelijker resulteert in restauratie en herbesteding van de archeologische overblijfselen van de kelder en de gemeenschappelijke muur aan de straatkant van het gebouw gelegen Hoedenmakersstraat 25 te Brussel;

2° De staat waarin het geheel is bewaard gebleven doet niets afaan de historische en archeologische waarde.

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter belast met Plaatselijke Besturen, Tewerkstelling, Huisvesting en Monumenten en Landschappen,

B E S L U I T :

Artikel 1 - Wordt ingeschreven op de bewaarlijst als archeologische vindplaats de archeologische gebouw gelegen Hoedenmakersstraat 25 te Brussel, bekend ten kadaster te Brussel, 1ste afdeling, sectie A, 2de blad, perceel nr 511B, wegens hun archeologische en historische waarde, zoals nader bepaald in bijlage I van dit besluit. De afbakening van het geheel wordt aangeduid op het plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 2 - Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 25.09.1997

Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale et Ministre des Pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement et des Monuments et Sites,

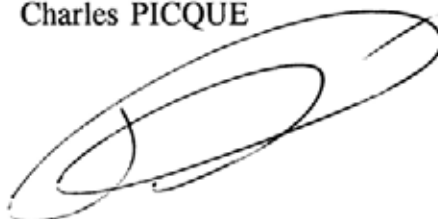
Art. 2 - De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 25.09.1997

Door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en Minister van Plaatselijke Besturen, Tewerkstelling, Huisvesting en Monumenten en Landschappen,

Charles PICQUE

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE INSCRIVANT SUR LA LISTE DE SAUVEGARDE COMME SITE ARCHEOLOGIQUE LES VESTIGES ARCHEOLOGIQUES DE LA CAVE ET DU MUR MITOYEN A FRONT DE RUE DE L'IMMEUBLE SIS RUE DES CHAPELIERS 25 A BRUXELLES.

Réf. cadastrale : 1ère division, section A, 2ème feuille, parcelle n°511B.

Description sommaire:

L'immeuble sis rue des Chapeliers n°25 a été construit en 1954 sur les plans de l'architecte L. Meurice. Imitant le style architectural utilisé à la fin du XVIIème siècle, ce pastiche du baroque classicisant est intéressant dans la mesure où il conserve dans sa cave deux murs en moellons de pierre, témoins d'un édifice plus ancien datant probablement d'avant le bombardement de 1695.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2 §1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier:

Intérêt archéologique et historique:

La parcelle médiévale située à l'angle des rues des Chapeliers et de la Violette serait le siège d'un domaine patricien ancien. Dès le premier quart du XIVème siècle, de nombreuses habitations remarquables sont citées dans la rue de la Violette, telles que la *Nouhuis*, 't *Paleys* ou de *Crommecamme*. G. Des Marez y situe, également au XVIème siècle, le *steen* d'un membre de la famille 't Serclaes surnommé "Violet" qui aurait donné son nom à la rue.

Les caves construites en pierre constituent sans doute les seules traces des *steenen* qui étaient construits au Moyen-Age et dont les derniers vestiges en élévation ont sans doute disparu lors du bombardement de 1695 et de la reconstruction qui s'en suivit. Ainsi à Gand, où plusieurs *steenen* sont encore conservés en élévation complète, de nombreux autres ont pu être identifiés et localisés avec précision grâce au repérage systématique des caves construites en pierre.

A.HENNE et A. WAUTERS, *Histoire de la ville de Bruxelles*, Bruxelles, 1845, III.

G. DES MAREZ, *Guide illustré de Bruxelles remis à jour et complété par A. ROUSSEAU*, Bruxelles, 1958

Inventaire du Patrimoine Monumental. Pentagone, Tome 1a, Liège, 1989

M.-Chr. LALEMAN et P.RAVESCHOT, *Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 1100-1300. De kelders*, Bruxelles, 1991 (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse des Schone Kunsten, LIII, 53)

Vu pour être annexé à l'arrêté du 25.09.1997 .

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale et Ministre des
Pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement et des Monuments et Sites

Charles PICQUE

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.

BIJLAGE I BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT INSCHRIJVING OP DE BEWAARLIJST ALS ARCHEOLOGISCHE VINDPLAATS VAN DE ARCHEOLOGISCHE OVERBLIJFSELEN VAN DE KELDER EN DE GEMEENSCHAPPELIJKE MUUR AAN DE STRAATKANT VAN HET GEBOUW GELEGEN HOEDENMAKERSSTRAAT 25 TE BRUSSEL.

Kadastrale gegevens : 1ste afdeling, sectie A, 2de blad, perceel nr. 511B

Beknopte beschrijving :

Het pand in de Hoedenmakersstraat nr. 25 werd opgetrokken in 1954, volgens plannen van architect L. Meurice. Het gebouw imiteert de architectuurstijl van het einde van de XVIIde eeuw en vormt een soort pastiche van de klassicerende barokstijl. Het is interessant in de zin dat er zich in de kelder twee muren in breuksteen bevinden, de getuigen van een oudere kern, die waarschijnlijk van voor de beschieting van 1695 dateert.

Waarde van het goed volgens de maatstaven bepaald in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed :

Archeologische en historische waarde :

Op het uit de Middeleeuwen daterend perceel op de hoek van de Hoedenmakersstraat en de Violetstraat zou eertijds een oud patriciërsdomein gevestigd zijn. Vanaf het eerste kwart van de XIVde eeuw telde de Violetstraat talrijke opmerkelijke woningen, zoals het *Nouhuis*, 't *Paleys* of de *Crommecamme*. Volgens G. Des Marez bevond zich hier in de XIVde eeuw eveneens een *steen* van een lid van de familie 't Serclaes, bijgenaamd " Violet ", wat de straatnaam verklaart.

De stenen kelders vormen wellicht de enige overblijfselen van de *steen* die in de Middeleeuwen werden gebouwd en waarvan de laatste rechtopstaande delen verdwenen zijn bij de beschieting van 1695 en de daaropvolgende reconstructie. In Gent, zijn nog verschillende *steen* integraal bewaard, terwijl talrijke andere exact geïdentificeerd en gelokaliseerd zijn kunnen worden dankzij systematische archeologische peilingen in stenen kelders.

A.HENNE en A. WAUTERS, *Histoire de la ville de Bruxelles*, Brussel, 1845, III.

G. DES MAREZ, *Guide illustré de Bruxelles remis à jour et complété par A. ROUSSEAU*, Brussel, 1958.

Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Stad Brussel. Binnenstad, 1B, Luik, 1993, pp. 49-56.

M.-Chr. LALEMAN en P. RAVESCHOT, *Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 1100-1300. De kelders*, Brussel, 1991 (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Schone Kunsten, LIII, 53).

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 23.09.1997

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en Minister van Plaatselijke Besturen,
Tewerkstelling, Huisvesting en Monumenten en Landschappen

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke, positioned above the name Charles PICQUE.

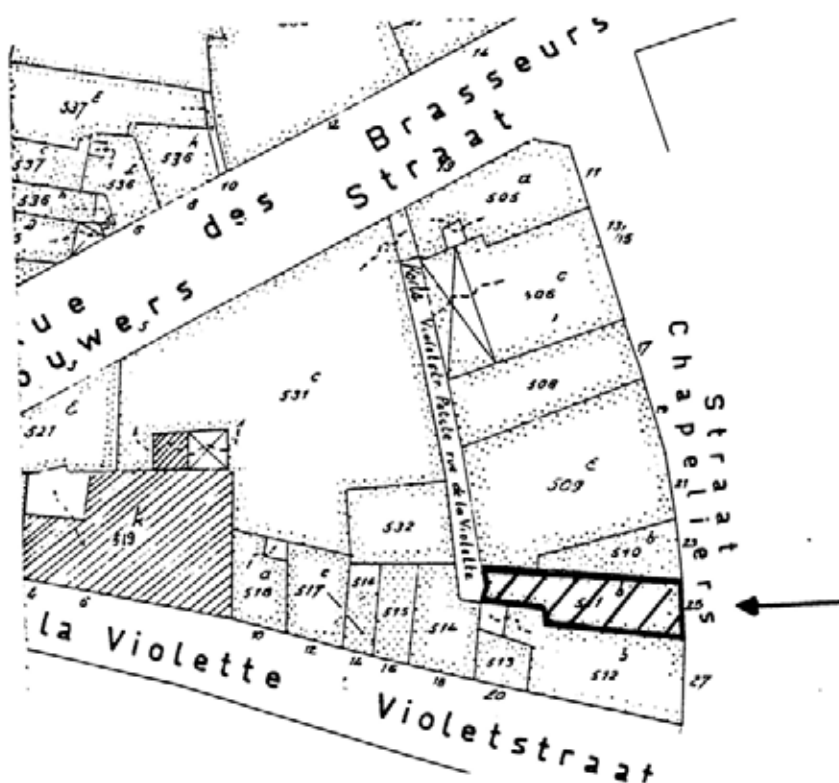
Charles PICQUE

ANNEXE II A L' ARRETE DU
GOUVERNEMENT DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE INSCRIVANT SUR
LA LISTE DE SAUVEGARDE COMME SITE
ARCHEOLOGIQUE DES VESTIGES
ARCHEOLOGIQUES DE LA CAVE ET DU
MUR MITOYEN A FRONT DE RUE DE
L'IMMEUBLE SIS RUE DES CHAPELIERS 25
A BRUXELLES.

BIJLAGE II BIJ HET BESLUIT VAN DE
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
TOT INSCHRIJVING OP DE BEWAARLIJST
ALS ARCHEOLOGISCHE VINDPLAATS VAN
DE ARCHEOLOGISCHE OVERBLIJFSELEN
VAN DE KELDER EN DE
GEMEENSCHAPPELIJKE MUUR AAN DE
STRAATKANT VAN HET GEBOUW
GELEGEN HOEDENMAKERSSTRAAT 25 TE
BRUSSEL.

DELIMITATION DU SITE

AFBAKENING VAN DE ARCHEOLOGISCHE
VINDPLAATS

Vu pour être annexé à l'arrêté du 25.09.97

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van
25.09.97

Le Ministre-Président du Gouvernement de la
Région de Bruxelles-Capitale et Ministre des
Pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement et des
Monuments et Sites,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering en Minister van
Plaatselijke Besturen, Tewerkstelling, Huisvesting
en Monumenten en Landschappen,

Charles PICQUE